

Ivan DEVČIĆ: *Obzori nade. Tragom kršćanskog humanizma*. Radovi Katoličke bogoslovije u Rijeci, Knjiga 2, Katolička bogoslovija u Rijeci, Rijeka 1995.

Knjiga *Obzori nade* privlači prije svega svojim naslovom. Ona je, kako čitamo u Predgovoru, »zbir različitih članaka i ogleđa koji su tijekom zadnjih pet–šest godina objavljeni u *Novom listu*, *Novom tjedniku*, *Zvonima*, *Glasiu koncila*, *Riječkom teološkom časopisu* i drugdje.« Manji dio ih je u ovoj knjizi objelodanjen prvi put. Knjiga, prema tomu, nije nastala u jednom dahu, ni u jednom danu; svjedočanstvo je jednog povijesnog hoda, neka vrst hodočasničkog dnevnika (na kraju većine teksta nalazi se datum); mogli bismo reći da je riječ o zbirci zapisa s jednog pomnog i burnog putovanja kroz događaje koji su se svima nama dogodili i još nam se uvijek događaju.

Dok, s jedne strane, na slojevitost i stanovitu raznorodnost knjige upućuje njezina podjela na tri dijela, s druge strane je očito kako svaki od tri razloga (*Razlog nade koja je u nama*, *Nada u krizi*, *Spes croatica*) pripada dijelom onom prethodnom, koji ga slijedi. Naslovi, kao i neki djelovi koje oni pokrivaju, najvećma se prožimlju, a neki su, prirodno, čvrsto povezani, odnosno, usklađeni su. Zbivanja koja autor u knjizi pomno bilježi i još pomnije analizira duboko su proživljena; nisu samo povijest; ma kako da su sasvim konkretno locirana, ona su po svom sadržaju i poruci univerzalna, a svojom prozračnom metafizičnošću više su od vremena i prostora. Misaonošću koja mu je kao filozofu vlastita, da ne rekнем urođena, Devčić u svjetlu Objave traži i očitava (dešifrira) smisao i značenje konkretnih povijesnih zbivanja; podrobnom i pronicljivom raščlambom proučava i odvaguje njihovu

poruku, prati smjer i domete, tako da bismo znatan dio ove knjige mogli označiti kao *teologiju povijesti*. Na jednom mjestu Devčić doslovce kaže: »Svijet je teološko mjesto, to znači mjesto govora o Bogu i shvaćanja Boga. Ne može se Boga shvatiti iznad svijeta, neovisno i odijeljeno od svijeta. To ne bi bio Bog nego idol. Ako su Bog i svijet tako neraskidivo povezani, onda je logično da sve što se u svijetu zbiva ima teološko značenje, da je to znak (kakav, to treba odgonetnuti) Božje poruke i objave« (179). Devčić ističe kako je i nazočnost Bogu protivnih sila znak Božje blizine, njegove utjelovljenosti u svijet, njegove upletenosti u naše živote (178); dok su, kako kaže, rat, progonstvo i siromaštvo od uvijek smatrani ovlaštenim znacima Božje blizine (181).

Treba međutim pripomenuti da Devčić promišljanjem naših konkretnih situacija ne stvara nikakvu »hermetičku geografiju« misli, već nas, naprotiv, promišljanjem općih ljudskih vrednota koje u našim okolnostima (*tempore belli*) imaju svoju dodatnu težinu, vješto udomljuju s moralno-duhovnim ozračjem i društveno-političkim tokovima Europe i svijeta. Autor je u svojim promišljanjima založen, pun volje i žara da pridonese pozitivnom razvoju zbivanja. Bez težnje da se nametne i bude isključiv, ali isto tako bez kompleksa da iz riznice uma i srca ponudi rješenja nadahnuta vjerom, pouzdano nosi svoj dio suodgovornosti za humaniju sliku svijeta.

Da bismo se izvukli iz suvremene krize vrijednosti, osim potrebe da se prevladaju skepticizam i agnosticizam, koji su njezini glavni krivci, potrebno je, smatra Devčić, u suvremenom čovjeku oživjeti povjerenje u stvarnost, u svijet u kojem živi. »A to je moguće samo tako da se u njemu ponovo oživi

vjera u Boga Stvoritelja, koji svijetom providonosno upravlja, kako zakonima koje je usadio u samu prirodu stvari, tako i stalnom prisutnošću svoga Duha u ljudskoj povijesti» (202). Devčić, stoga, drži da bi kršćani morali smoći snage da ponovno počnu govoriti o davno zaboravljenoj Božjoj providnosti (202). To bi pak značilo iznova jasnije i pouzdanije progovoriti o (kršćanskoj) nadi. Postoji li, naime, prirodnije teološko mjesto na koje bi se mogao osoviti teološki govor o nadi od teme Božje providnosti (*providentia Dei*)?! Govoriti o Božjoj providnosti unutar teologije povijesti znači istodobno pozitivno se odrediti, kako prema samoj povijesti (i to onoj općenitoj), tako i prema pojedincu i pojedinačnom unutar te iste povijesti.

Prvu obavijest o knjizi dobivamo, zapravo iz podnaslova koji glasi: *Tragom kršćanskog humanizma*. Podnaslov je i neka vrst smjerokaza, upućuje nas prema, da se poslužimo riječima samog autora, »najdubljim slojevima našeg duha u kojem je pohranjena iskonska spoznaja da postoji Stvarnost koja je po sebi dobra, a čovjeku osobito naklona i susretljiva« (7). Na toj se *Stvarnosti* temelji nada; u odnosu prema toj *Stvarnosti* čovjek se određuje kao biće nade: »Neko dubinsko iskustvo da smo u srži svoga bića ljubljani, odnosno, iskustvo da postoji Stvarnost koja nas neće nikada iznevjeriti, čini mogućom svaku ljudsku nadu« (12). Ovdje je važno primijetiti kako temelj nade čovjek ne nalazi u sebi, nego u *Ljubavi* koja ga je izabrala da postoji i koja svom izboru ostaje vjerna. Biti na tragu kršćanskog humanizma, znači trajno promišljati odnos u kojem se čovjek definira, odnosno afirmira kao biće nade.

Prisjetimo se kako je čovjek s biblijsko-kršćanskog motrišta određen poj-

mom »slika Božja« što znači da Bog ulazi u samu definiciju čovjeka, da se čovjek definira Bogom. Reći za čovjeka da je slika Božja, znači ustvrditi da je čovjek u bliskom prijateljskom odnosu s Bogom, čak i više, da je mjesto izabrane i prijateljske Božje prisutnosti. Kao dar šestoga dana čovjek je od samog početka obdaren nadom. Ona postoji koliko postoji i čovjek. Prema tome ona čovjek nije privjesak niti tek neka vrst ukrasa, nego u određenom smislu sama njegova narav (njezin oblik). Ona je, kako kaže Devčić, i određena afirmacija Boga, njegove sve moći i dobrote, kao i čovjekove stvorenosti i povezanosti s Bogom, odnosno upućenosti na njega (12). Ali i te kako je važno, kaže Devčić, uočiti da je nada doista u određenom smislu izraz čovjekove nemoći. »Ona je naime iščekivanje nekog dobra koje sami ne možemo postići« (11). Ovdje bih se ipak usudio, u osluhu ukupnih Devčićevih promišljanja o darovanosti, odnosno milosnom shvaćanju nade, zapitati: Zar je dobro samo ili tek ono što smo sami postigli? To što smo u ostvarivanju ne samo nekog nego zapravo svakog dobra upućeni na drugoga (donekle o drugomu ovisni), treba li smatrati nekom vrstom manjka? Sposobnost da budemo obdareni, spada li u nedostatak naše naravi ili možda predstavlja njezinu prednost?

Karakterističan autorov pristup zbivanjima očituje se poglavito u njegovu liturgijsko-teološkom, odnosno egzistencijalno-povijesnom iščekivanju središnjih kršćanskih blagdana Božića, Uskrsa i još nekih drugih, Presvetog Trojstva, na primjer. Otajstva vjere u Devčića nisu prvotno svijet definicije, niti je liturgija njihov ekskluzivni prostor; ona su prije svega događanje, Božji svijet koji se ostvaruje (događa) u vremenu i vrijeme koje se

dodiruje (i možda na nekim mjestima mimoilazi) s vjernošću.

Posebno u prvom djelu knjige, autor, nenametljivom sugestivnošću, obrazlaže razloge za nadu koji su u otajstvu Kristova utjelovljenja i njegova Uskrsnuća na neki način postali povijesni. Iza autorovih promišljanja o pojedinačnim događajima (otajstvima) iz Kristova života krije se neizgovoren članak iz Vjerovanja »radi nas ljudi i našega spasenja«. Time Devčić zapravo neizravno ontologiju nade objašnjava i potkrepljuje teologijom spasenja iliti soteriologijom. Spasenjski Božji zahvat u prilog čovjeku najjasnije određuje pravac čovjekove nade. Tu se najbolje pokazuje kako je i dinamika nade razmjerna, da ne reknemo utjelovljena, dinamikom povijesti spasenja. Možemo reći da kroz vjerničko i teološko promišljanje središnjih događaja iz ekonomije spasenja Devčić sugerira zaključak kako se (kršćanska) nada u konačnici zasniva na proegzistenciji; u proegzistenciji ona dobiva svoj smisao, svoju punu opravdanost. Središnja važnost Uskrsnuća po Devčiću je upravo u tom omogućavanju vjere u Boga koja čovjeka oslobađa tjeskobne zaokupljenosti sa sobom i svojim problemima, usađujući u njega svijest odgovornosti za spasenje svega svijeta (81). Upravo u toj odgovornosti za ukupnu sliku, odnosno sudbinu svijeta, Devčić će se u razmišljanju o Božiću, s malom dozom sjete, zapitati: »Ako je svijet Božića human i čovjeka dostojan, nije li zapravo on realan, a ovaj naš otuđen i podijeljen svijet — nerealan neautentičan, neka vrst privida i obmane?« (26).

Povezujući dva središnja otajstva jedno s drugim u čvrstu cjelinu, zapisat će: »Uskrsnuće nije ništa drugo nego puna i neočekivana realizacija one životne alternative koju je Isus čo-

vjeku predložio svojim rođenjem u Betlehemu. Sve što je on govorio i činio, a što je zapisano u evanđeljima, imalo je samo jedan cilj: pokazati kakva treba biti čovjekova praksa da bi mogao otkriti sve mogućnosti života koje mu Bog nudi« (84). Upravo iz tih ponuđenih mogućnosti proizlazi da je nada ne samo dar, nego i zasluga; dakle, sve prije nego izvor za lijenost i kukavičluk. »Nadati se imamo pravo tek onda kad smo dali sve od sebe, kada smo učinili sve što je bilo u našoj moći« (50–51). Drugim riječima, nadati se, znači radom ići ususret daru.

Pri kraju bih još jednom svratio pozornost, zapravo istaknuo Devčićev dar za teološku percepciju koji dolazi na vidjelo ne samo kroz istančani smisao za teologiju događanja nego i u promišljanju pučke pobožnosti, osobito one marijanske (u nas veoma rasprostranjene i bujne) u kojoj on prepoznaje obrise slike Boga koja je, čini se, našem narodu najvlastitija i najprimjerenija. Devčić primjećuje: »Za vjerničku dušu našeg čovjeka kroz Gospin lik izžaruju svojstva samog Boga. To znači da on Boga ne doživljava prvenstveno kao *mysterium tremendum*, kao strašnu tajnu, kao Majestas pred kojom čovjek drhti, kao numinoznu sliku pred kojom je nemoguće opstati. Za našeg vjernika misterij Božji je misterij Majke koji se najbolje izražava riječima: ljubav, milosrđe, utjeha, nježnost« (288). Ovima bih pridodao još samo nadu. I dopunio bih na kraju pitanje koje je autor postavio s određenim oprezom: »I kada je riječ o našem izvornom doprinosu svjetskoj teologiji, ne bi li on trebao biti upravo na crti toga specifično našeg narodnog doživljavanja Boga kao Marije i kao žene?« (288).

I sasvim na kraju ostavio sam Devčićev portret Ivana Krstitelja. Htio bih

ga makar u skraćenoj verziji iščitati, budući da se u njemu usuđujem prepoznati autobiografske crte samoga autora (taj portret, čini mi se, autora najbolje preporuča čitatelju): »Ivan je dubinski metafizički čovjek. Vidi ono što drugi ne vide(...) Ima izoštrene oči duha, stoga umije prodrijeti do srži stvari otkrivajući tajnovita, površnom oku skrivena značenja događaja u svi-

jetu« (20). Devčić u svojoj knjizi ne odgovara na pitanja koja nitko ne postavlja, nego postavlja mnoga pitanja koja drugi ne postavljaju. Tek kad su izgovorena, postajemo duboko svjesni koliko su to i naša pitanja. Kad uzmemo u ruku Devčićevu knjigu, vjerujem da ćemo osjetiti koliko je ona i naša.

Ante Tamarut

AUTORI U OVOM BROJU:

Dr. Rudolf BRAJIČIĆ – umirovljeni profesor na Filozofsko–teološkom institutu DI u Zagrebu

Mr. Krešimir CEROVAC – stručni savjetnik u Ministarstvu gospodarstva Republike Hrvatske

Dr. Niko IKIĆ – asistent na Sveučilištu u Beču

Dr. Ivan PEDERIN – profesor na Filozofskom fakultetu u Zadru

Mr. Ante PERKOVIĆ – diplomirani fizičar i diplomirani teolog

Ivo SEČKAR, prof. – umirovljeni novinar

Ema VESELY, prof. – novinarka

UREDNIŠTVO JE PRIMILO:

Drago Šimundža, Crkva i demokracija, Split 1995.

Drago Šimundža, Ljudske vrijednosti i kršćansko poslanje, Split 1995.

Giorgio Gozzelino, Anđeli – nevidljiva nazočnost (prijevod), Split 1996.

Giorgio Gozzelino, Tko je uistinu Sotona? (prijevod), Split 1996.

Brunero Gherardini, S onu stranu smrti (prijevod), Split 1996.